

Отже, в сучасному світі більшість організацій просто потребують введення стратегії управління знаннями, яка виконує функцію каталізатора процесу взаємодії знаннями, допомагає швидко та ефективно приймати управлінські рішення в умовах жорсткої конкуренції. Для виконання цих функцій необхідно створити умови для реалізації відповідної стратегії, розробити основні напрямки та положення, провести моніторинг бізнес-середовища та визначити відповідні особливості. Недостатньо лише втілювати стратегію управління в життя, для її ефективного використання необхідно трансформувати положення під особливості організації на основі проведених досліджень та попередніх розробок.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко Т. Стратегія управління знаннями підприємства // Корпоративные системы. -2007--№3.-С. 10-13
2. Баранчев В.П. Управление знаниями: Учебное пособие, -М: Центр маркетинговых исследований и менеджмента, 2005. -С.3-124
3. Воранкова А.Е., Вечерковаси Р. Построение модели управления знаниями предприятием // Актуальні проблеми економіки. -2005-№1,-с. 147-153
4. КомовС.Л. Корпоративные знания – как ими управлять? // Корпоративные системы,-2005,-№3. – с. 69-74
5. Сичова Н. Стратегія управління знаннями як запорука успіху організації // Економіст. – 2006.-м2.-с. 48-51

Annotation. In the article is examined creations of strategy of management by knowledge basic to the necessity. Formed basic terms for its creation. Separated initial necessary stages of creation.

Key words: knowledge and information, strategy of management by knowledge, corporate knowledge.

УДК 33(091) (075.8)

Ж.А. Шевчук, к.і.н. Подільського державного аграрно-технічного університету.

ІСТОРІЯ ПОДАТКІВ ЯК ІСТОРІЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ (НАРИС З ІСТОРІЇ ЕКОНОМІКИ)

Цивілізований розвиток нашої країни потребує масштабних реформ. Серед них і податкова реформа. Та для того, щоб не повторювати помилки, потрібно використовувати як сучасні технології і дослідження, так і знання, даровані нам минулими поколіннями. Наші знання – це наша культура, наше бачення майбутнього, наш рівень життя, тому вивчаючи економічну історію, ми обираємо для себе кращі шляхи досягнення добробуту.

Ключові слова: системи державних зборів, система оподаткування. ПДВ, податкові конфлікти, дохід, прями податки., господарські податки.

Історія податків та історія цивілізації – нероздільні. Розвиток держави безпосередньо пов'язаний з розвитком специфічної системи державних зборів і, навпаки, складна система оподаткування завжди свідчить про перетворення і зміни у державі.

Багато подій, які надалі мали вплив на хід історії тієї чи іншої країни, починалися зі звичайних податкових конфліктів. "Налоги, или, определительней сказать, дурные системы налогов, были одною из причин как видно из истории, что нидерландцы сделались независимыми от Испании, швейцарцы от Австрии, фрисландцы от Дании и, наконец, козаки от Польни..." (М. І. Тургенев

Так, наприклад, боротьба північноамериканських колоній Англії за незалежність (1775 – 1783 рр.) багато в чому була обумовлена прийняттям англійським парламентом закону про гербовий збір (1763 р.). Початок безпосередніх воєнних дій повсталих історички відносять до епізоду так званого Бостонського чаювання (1773 р.), коли англійський уряд надав Ост-Індській компанії право безмитного ввезення чаю до північноамериканських колоній. Митні пільги фактично поставили цю компанію поза конкуренцією і завдали серйозного удару по позиціях місцевих торгівців.

Метою дослідження даної статті є сучасний погляд на історію виникнення податку і податкової системи, їх розвиток і функціонування в різні часи.

Термін "податок" означає – державний збір, процес, вилучення коштів у дохід держави. Багато грошей витекло з державних скарбниць, доки способи й види справляння податків не стали основними джерелами доходу держави. Науковці вважають, що податки, як і інші економічні категорії, пройшли ряд етапів розвитку:

Перший етап: прями податки. Витоки оподаткування можна побачити і в стародавніх жертвопринесеннях, і в християнських віруваннях. "И всяка десятина на землі з насіння, землі і з плодів дерева належить Господові: це святиня Господня" (П'ятикнижжя Мойсея. Левіт, 27, строфа 30).

Першими джерелами податків були оподатковувані базові цінності: земля, худоба, раби, що справлялися безпосередньо з громадян, які отримували прибуток від майна. Ще в епоху існування найдавніших цивілізацій існувало ряд систем оподаткування. У Стародавньому Єгипті основним доходом скарбниці була плата за користування землею, що належала фараонові. У Стародавній Греції першість належала податкові на прибуток (ставка цього податку становила 10-20 %). Своєрідною і ідеальною вважалася податкова система Римської імперії. Такі насущні поняття, як "ценз", "акциз", "фіскал", "відкупник" сформувалися ще в її часи. Імператор Октавіан Август, що правив у 27 р. до н. е. – 14 р. н. е., здійснив реформу фінансової системи. Він створив у провінціях установи, що контролювали оподаткування, здійснив переоцінювання податкового потенціалу провінцій, для чого було складено земельні кадастри та проведено перепис майнового стану громадян. Справлянням податків, головним з яких був поземельний, почали завідувати державні чиновники. Саме з часів Стародавнього Риму провадиться поділ податків на прямі й непрямі. До непрямих відносили податок з обороту (1%), податок при торгівлі рабами (4%), податок на звільнення рабів (5% їхньої ринкової вартості), а також податок зі спадщини (5%), яким обкладалися тільки громадяни міста Рима. Останній податок, до речі, мав цільове призначення – витрачався на пенсійне забезпечення професійних солдатів.

Другий етап: господарські податки. У період середньовіччя, коли більш активно почали розвиватися міста, торгівля, виробництво, податкова система Римської імперії зазнає змін. На цьому етапі виникли податки на виробництво (або промислові податки), на всі види діяльності, крім сільськогосподарської (земельний податок справлявся окремо). У торгівлі поширилися митні збори й непрямі податки. Цей воістину "фіскальний розквіт" \ характеризувався величезною кількістю узаконених поборів. Середньовічний філософ і Божа людина Фома Аквінський називав податки свого часу "узаконеною формою грабежу".

На рубежі XVII – XVIII ст. Європа, що починала прогресивно мислити, поступово переходить до простішої, раціональної, зрозумілої й стабільної податкової системи. На той час вже сформувався розвинутий чиновницький апарат, який давав змогу реалізувати п наміри. Однак, протиріч уникнути все одно не вдавалося, адже, за словами французького письменника і вченого-просвітника Шарля Луї Монтеск'є, "ніщо не потребує стільки мудрості й розуму, як визначення тієї частини, яку у підданих забирають, і тієї, яку їм залишають..." Одним з тих, хто все-таки спробував створити якусь подобу наукової теорії оподаткування, став видатний економіст і вчений Адам Сміт. Він стверджував, що податки для платника – ознака не рабства, а волі. Праця "Дослідження про природу і причину багатства народів", нарешті, визначила основні принципи оподаткування, які актуальні й дотепер. Це – принцип справедливості, принцип визначеності, принцип зручності, принцип економії. Ця праця свідчила про перехід до третього етапу – наукового підходу до найважливішого державного питання.

Третій етап: прямі податки і акциз. У XVIII ст. Європа вже могла пишатися досить стрункою й раціональною системою справляння податків, як прямих, так і непрямих. З останніх особливу роль відігравав акциз. Процедура його сплати була простою й прозорою. Розміри акцизу коливалися зазвичай від 5 до 25%. Якогось наукового обґрунтування розмірів цієї ставки не було, і подібні "перегини на місцях" неабияк стримували розвиток торгівлі. З прямих податків основна маса припадала на подушне й прибутковий. Буржуазія й селянство віддавали державі у вигляді прямих податків 10-15% усіх своїх доходів.

Теоретично осмислити роль непрямих податків у фінансуванні витрат держави та раціонально обґрунтувати справедливість оподаткування з максимальною вигодою для суспільства й мінімальними втратами для громадян спробували і в Росії. Перша, досить фундаментальна праця у сфері оподаткування – "Досвід теорії податків" – належить Миколі Тургеневу. Залишилося тільки втілити цей досвід, за що й ратували кращі уми того часу: "Усі податки взагалі виникають із трьох джерел доходу суспільного, а саме: 1) з доходу від землі, 2) з доходу від капіталів, 3) з доходу від роботи... Податок має бути завжди стягуваним з доходу і притім з чистого доходу, а не із самого капіталу, щоб джерела доходів державних не виснажувалися", – цей постулат М. Тургенев вважає загальним правилом при справлянні податків, яке має доповнити основні принципи А. Сміта.

М. Тургенев висунув нове в умовах тогочасної Росії завдання, актуальне й донині, – заздалегідь вивчати й прогнозувати можливі наслідки від запровадження або зміни. А щодо податків на споживання, М. Тургенев вважав за бажане, щоб предмети, необхідні для життя були завжди вільні від податків... "Але цього ніколи не буває".

Четвертий етап: оборот. Цей етап розвитку податків припадає на XIX ст. і пов'язаний з піднесенням виробництва та економіки. Змінюються державні пріоритети: головним об'єктом оподаткування стає оборот – перехід цінностей від одного суб'єкта до іншого. Відчутним виявляється і податок на спадщину. Поширюються податки на операції та капітал – в основному на його приріст у вигляді відсотків за цінними паперами або вкладами, дивідендів за акціями, зростання вартості активів.

Настала велика реформа в оподаткуванні і у Росії 80-тих років XIX ст. Це було пов'язане з недостатнім наповненням скарбниці. Виправляти становище імператор Олександр III доручив

колишньому професорові Київського університету, відомому діячові селянської реформи, ученому, – Миколі Бунге. У М. Бунге виникла думка про необхідність запровадити при казенних палатах посаду "податних інспекторів", які повинні були ознайомитися з умовами прибутковості майна, що підлягало оподаткуванню. Ефект від реформи був очевидним: напередодні Першої світової війни у Росії був досить міцний фінансовий стан, у бюджеті на 1914 р. прибуткова частина майже на 220 млн. карбованців перевищувала видаткову, а більшу частину доходів планувалося одержати за рахунок податкових надходжень. Але здійснитися цьому не судилося: указ про запровадження прибуткового податку, підписаний у січні 1917 р., став останнім указом у житті російського імператора – Миколи II.

Від фінансового краху, що настав незабаром після жовтня 1917 р., молоду державу врятувала нова економічна політика (неп), запроваджена в 1921 р. Було знято заборони на приватну торгівлю, місцевий кустарний промисел. Прозрозкладку замінив продподаток, з'явилися іноземні концесії. Було розроблено систему податків, позик, кредитних операцій, вжито заходів для зміцнення грошової одиниці.

Унікальною в своєму роді була фінансова система Радянської держави. На зміну податкам прийшли адміністративні методи вилучення прибутку підприємств і перерозподіл фінансових ресурсів через бюджет країни. Відрахування державі від прибутку підприємств становили від 66 до 93%. Більшість громадян сплачувала належні 13% прибуткового податку, які бухгалтерії автоматично вираховували з їхньої зарплати.

Повна централізація коштів і відсутність будь-якої самостійності підприємств стали головними причинами фінансової кризи, що вибухнула в країні на рубежі 80 – 90-х років ХХ ст. і закінчилася майже вимушеним переходом до ринкової економіки.

П'ятий етап: народження ПДВ. Цей етап світової історії оподаткування ознаменувався народженням ПДВ. Поширилися й цільові податки, збирання яких має на меті виробництво конкретних суспільних благ, таких як соціальне страхування, державне медичне обслуговування і пенсійне забезпечення, будівництво доріг тощо.

Розвиток податків на сучасному етапі доповнюється і визначається розвитком економічної теорії. Економістів хвилює не стільки питання збирання податків, скільки питання виробництва: що громадяни одержували в обмін на податки, яким чином найбільш ефективно організувати виробництво суспільних благ в обмін на податки. Ця теорія так званого суспільного сектора збагатилася і вдосконалилася практикою і часом. Сьогодні принципи оподаткування, сформульовані А. Смітом, мають такий вигляд: відносна рівність зобов'язань; економічна нейтральність; організаційна простота; гнучкість; контрольованість податків з боку платників.

Практика показала, що реальне зниження податків можливе лише в державі з міцною економічною базою. Саме тоді зниження ставки оподаткування приведе до зростання виробництва, що в подальшому компенсує тимчасове зменшення податкових надходжень. На такому принципі й будують свою податкову політику провідні країни світу. Суть податкових реформ, проведених у них у 80-90-ті роки нашого століття, – у прагненні прискорити нагромадження капіталу і стимулювати ділову активність.

Україна, на жаль, поки що не є країною з міцною економічною базою. Тому про такі подарунки долі, як стимулювання підприємницької діяльності зниженням податків, ми можемо лише помріяти. Надто вже велике навантаження на бюджет роблять сьогодні соціальні проблеми. Цивілізований розвиток нашої країни потребує масштабної податкової реформи-створенню реальних і законних джерел збільшення фінансових ресурсів держави, покращання адміністрування податків, встановлення партнерських взаємовідносин між платниками податків та Державною податковою адміністрацією, наведення порядку у сфері забезпечення прав власності. Та для того, щоб не повторювати помилок, потрібно використовувати не лише сучасні технології і дослідження, а і знання, даровані нам минулими поколіннями.

Список використаних джерел:

1. Ван дер Веє Г. *История мировой экономики.* - М.: Наука, 1994, - 528 с
2. Мельник П.В. *Розвиток податкової системи в перехідній економіці.* – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 362 с.
3. Іванов Ю.Б. *Альтернативні системи оподаткування: Монографія.* – Харків. ХДЬУ-Торнадо, 2003— 517 с.
4. Лойберг М.Я. *История экономики,* - М., 1999.

Annotation. *Development of our country is civilized needs scale reforms. Among them and tax reform. But in an order not to repeat an error, it is needed to utilize both modern technologies and researches and knowledges, dorovanni by past generations us. Our knowledges are our culture, our vision for the future, our standard of living, that is why studying economic history, we elect on your own the best ways of achievement of welfare.*

Key words: *systems of state collections, system of taxation, tax conflicts, profit, direct taxes, economic taxes, excise, turn, VAT.*